

Pukovnik

ALEKSANDAR JOVANOVIĆ

Rukovođenje i komandovanje u toku borbenih dejstava

Rad komande, odnosno štaba¹ ne završava se donošenjem odluke i izradom borbenih dokumenata. Teži deo, koji sledi posle toga je vođenje jedinica i njihovo usmeravanje ka konačnom cilju.

U toku borbenih dejstava komandu očekuju mnogobrojne obaveze a i problemi koje mora odmah rešavati. Borbena dejstva zahtevaju njeno neprekidno angažovanje u sprovođenju komandantove odluke.

U ovom radu razmatraju se neki problemi rukovođenja i komandovanja u borbenim dejstvima koje nije jednostavno i lako, a teže je i složenije od svih drugih delatnosti kojima se bave komandanti i komande.

Zadaci komande u borbenim dejstvima

Osnovni zadatak komande u toku borbenih dejstava je sprovođenje odluke. Teško je zamisliti da se početna zamisao i doneta odluka sprovedu do kraja sa svim planiranim detaljima, bez korekcije i dopuna. »Komandant nikada ne može biti sasvim siguran hoće li plan napada postati realnost.«²

¹ U daljem tekstu samo komanda, a podrazumeva se i štab.

² Nađ Kosta, *Ratne uspomene — četrdeset druga*, Centar za kulturnu djelatnost SSO, Zagreb 1979, str. 493.

Zato će komandant i komanda u celini u toku borbenih dejstava »popravlјati« osnovnu odluku dopunskim i korekcionim odlukama u skladu sa novonastalom situacijom.

Komanda uporno nastoji da se komandantova odluka sprovede u delo i ostvari postavlјeni cilj. Pri tome je potrebno ispolјiti krajnju upornost i elastičnost. Ako se na osnovu prikupljenih podataka i izviđanja organa komande dođe do zaključka da odluku treba dopuniti, korigovati ili u krajnjem slučaju i menjati, organi komande pripremaju komandantu argumentovane predloge, ne držeći se kruto ranijih rešenja. Do promene odluke može doći samo ako su nastali novi uslovi koji se ranije nisu mogli predvideti, a promenom odluke se brže i sa manje gubitaka izvršava zadatak.

Do obrta situacije i odstupanja od zamisli dolazi iz razumlјivih razloga, jer na suprotnoj strani protivnik, takođe predviđa, ceni i nastoji da postigne svoj cilj. Ko će prvi postići svoj cilj zavisi od brojnih faktora, ali i od sposobnosti komande da brzo i elastično reaguje na tok zbivanja i od ispolјene upornosti u postizanju konačnog cilja.

Da bi rukovođenje i komandovanje bilo uspešno, komanda mora da prati situaciju u zoni dejstva i u svakom momentu komandantu pruža podatke koji će mu obezbediti potpun uvid u tok borbenih dejstava. Ona mora da prati sve promene kod neprijatelja i da nastoji da sazna njegove namere, otkrije pripreme za protivnapad, za izvlačenje, za upotrebu nuklearnog oružja i dr. od čega umnogome zavisi izvršenje zadatka. Međutim, nepostojanje pojedinih podataka o situaciji ne oslobađa komandanta od pravovremenog donošenja odluke.

Komandant mora stalno da zna stanje, položaj, mesto i mogućnosti potčinjenih jedinica, jer nedovoljna informisanost o tome unosi nesigurnost i neizvesnost. Međutim, prilikom traženja podataka (izveštaja) od potčinjenih treba voditi računa o tome da preterani zahtevi ometaju potčinjene u izvršavanju zadataka. Njih ne treba stalno zvati, treba ih pustiti da rade i da ispolје inicijativu. Poznato je pravilo: ako izdaš dobre zadatke potčinjenom ne zovi ga — podneće ti izveštaj kad izvrši zadatak, traži će pomoć ako treba. Potčinjeni komandant ne može biti jedini izvor informacija.

Organi komande u toku borbenih dejstava, pored stalnog praćenja situacije, obavljaju i druge složene zadatke. Uvek moraju biti spremni da referišu i daju predlog komandantu. Ukoliko bude narušen sistem komandovanja, brzo ga prilagođavaju potrebama i obezbeđuju neprekidnost veza.

Narušeni sistem komandovanja ne može biti iznenađenje za komandu. Ona mora biti spremna i unapred organizovana da ponovo uspostavi sistem komandovanja.

Celokupan sastav komande mora neprekidno da bude u toku svih zbivanja. Organi komande međusobno se informišu, razmenjuju podatke, unose ih u određene dokumente (radnu kartu štaba i operativni dnevnik) i izlažu u operativnoj sali ili štabnim kolima, radi korišćenja. Važniji podaci koji imaju širi značaj, mogu biti saopšteni preko interfona koji se nalaze u prostorijama gde rade organi komande. Radna mesta mogu biti i ozvučena. U komandama gde postoji interna televizija na monitoru se emituju najvažniji podaci. Za informisanje komande i prikazivanje podataka koristi se i elektronski računar.

Organi komande ili dežurni tim prate stanje jedinica i to unose u radnu kartu štaba, za puk svaka dva sata, a za diviziju svaka četiri sata. To nisu izdvojeni fragmenti događaja, već je to rezultat praćenja i procene novonastale situacije na osnovu kojih komandant donosi odluke. Vazdušni desanti, nuklearno-hemijsko-biološki udari, prodori oklopnih jedinica i drugi slični podaci, unose se u radnu kartu štaba odmah i referišu komandantu u obliku u kome su dobijeni. Bez obzira kad se unose podaci, komanda stalno mora da vodi računa o činjenici da je, u stvari, stanje na karti *prošlost*. Situacija se brzo i naglo menja. Ono što se unosi na kartu, već se dogodilo. Reakcija na to stanje ne donosi rezultat — već predviđanje toka budućih događaja treba da bude osnova za donošenje optimalne odluke.

U pripremi borbenih dejstava komanda detaljno organizuje sadejstvo. U toku borbenih dejstava ono se može narušiti. Važan zadatak komande je uspostavljanje narušenog sadejstva. U tom slučaju odmah treba stupiti u vezu sa jedinicama ako je došlo do prekida veze, razjasniti situaciju, dati podatke o neprijatelju do kojih nisu mogli doći i podatke o sadejstvujućim snagama. Treba dati nove zadatke i dopunska uputstva za sadejstvo.

Nuklearni ili hemijski udar izvršen po vlastitim snagama ili susednim jedinicama, procenjuje se odmah i sagledava nastalo stanje. U početku se neće raspolagati svim elementima udara, ali to ne znači da komanda odmah ne treba da nastoji da proceni cilj udara i neprijateljeve namere. Istovremeno se prikupljaju podaci o posledicama udara. Na osnovu prikupljenih podataka i izvršenih procena, predlažu se komandantu taktički postupci radi suprotstavljanja i mere za otklanjanje posledica, ako se razlikuju od ranijih procena.

Komanda ne sme da se bavi samo tekućim dejstvima, već ona mora predviđati i pripremati naredna dejstva. Komandant će brže moći da donese racionalnu odluku ako su na vreme izvršene sve procene i oformljeni predlozi za njeno donošenje. Improvizacije i donošenje odluke u poslednjem času mogu imati negativne posledice za dalji tok borbenih dejstava. Za pripremu narednih dejstava potrebno je odrediti određen broj starešina ili oformiti tim koji će pripremiti ova dejstva.

Organizacija rada na komandnom mestu

Poznato je da se komanda združene i najviše združene taktičke jedinice u borbi deli na dva dela.

Prvi deo sačinjava štab sa svim svojim organima i nalazi se na osnovnom komandnom mestu. U njegov sastav povremeno mogu ući oficiri iz pozadinskog organa, kao i drugi organi komande, ako se na to odluči komandant.

Drugi deo čine organi pozadine i nalaze se na pozadinskom komandnom mestu. Organizaciju rada ovih organa nećemo razmatrati, jer je slična organizaciji rada na osnovnom komandnom mestu i prilagođena potrebama tih organa.

Razmatraćemo rad komande na osnovnom komandnom mestu kada su organi podeljeni u dva tima. Kod takve podele vodi se računa da timovi po broju i sastavu oficira budu podjednake veličine i osposobljenosti za samostalno obavljanje zadatka u toku borbenih dejstava. U manjim komandama gde nema oficira iste specijalnosti, bitna je osposobljenost organa za međusobno zamenjivanje. To se postiže školovanjem kadra i obukom komande gde se nastoji da oficir bude osposobljen za dve do tri srodne dužnosti.

Rukovodilac tima je jedan od oficira kojeg odredi komandant ili načelnik štaba. Ulogu rukovodioca tima preuzima komandant kada se odluči da sa komandnog mesta prati tok borbenih dejstava. To će biti najčešće u prelomnim i kritičnim situacijama, pri odbijanju protivnapada, uvođenju drugog ešelona, kao i u drugim situacijama. Načelnik štaba u tom slučaju je član tima ili vodi drugi tim.

Rad tima odvija se u »operativnoj sali«. Štabna kola i veći šator ili skloništa pružaju najbolje uslove za rad po principu operativne sale. Kroz »operativnu salu« prolazi osnovni tok informacija o borbenoj situaciji. Odatle se uspostavlja i održava veza sa potčinjenim, pretpostavljenim i drugim komandama ili štabovima sa kojima se sarađuje ili sadejstvuje.

Na osnovu stalnog praćenja tekućih dejstava i sređenih informacija, organima komande pruža se mogućnost brzog uvida u situaciju, a komandantu olakšava donošenje odluke.

Rad u »operativnoj sali« je neprekidan.

Da bi se lakše pratio rad komande na osnovnom komandnom mestu u borbenim dejstvima, poslužiće proizvoljna organizacijsko-formacijska zamisao dela komande, slična nekim višim združenim taktičkim komandama.

Prema datoj tabeli organi na komandnom mestu podeljeni su u dva tima i grupu za istureno komandno mesto (IKM).

	Grupa za IKM	I tim	II tim	Neraspo- ređeno ljudstvo	Napomene
1. Obaveštajni i kontra- obaveštajni organi	1	2	1		
2. Operativni organ	1	2	2		
3. Organi rodova — artiljerija — inženjerija — PVO — ABHO — veza	1	3	3		Kada komanda nema po for- maciji dva ofi- cira istog roda, tada se organi međusobno za- menjuju
4. Organ za popunu			1		
5. Politički organ		1	1		
6. Vazduhoplovni oficir za vezu				1	
7. Biro				2	
8. Ukupno u grupi-timu	3	8	8	3	

Napomena: komandant i načelnik štaba u ovom primeru ne ulaze u sastav tima.

Na komandnom mestu se još nalaze: centar veze i pomoćna grupa, sa sredstvima neophodnim za život i rad komande.

Kada se komandant odluči da posedne istureno komandno mesto ili osmatračnicu, sa sobom će povesti grupu oficira. Tu grupu može da sačinjava, pored komandanta, još po jedan oficir iz obaveštajnog, operativnog i organa roda. Grupa je promenljiva i komandant menja njen broj i sastav zavisno od zadatka.

Komandant i načelnik štaba u takvom slučaju ne ulaze u sastav tima, njihove obaveze su iste prema jednom i drugom timu. Tim je ujedno i dežurna smena koja neprekidno obavlja svoje poslove u trajanju od više sati. Dok jedan tim radi u »operativnoj sali«, drugi se odmara ili su organi komande angažovani na drugim poslovima.

Podela posla i dužnosti članova tima

Posao u timu od sedam do osam ljudi može se rasporediti na sledeći način:

— rukovodilac tima prati rad, pomaže članovima tima i sagledava celokupnu situaciju u zoni dejstva. Ceni situaciju i predlaže komandantu varijante rešenja. Kontrolise prenošenje odluke i naređenja potčinjenim. U direktnoj je vezi sa komandantom ako on nije na komandnom mestu. Održava vezu sa pretpostavljenom komandom, šalje izveštaje i zahteve;

— zamenik rukovodioca tima neposredno je odgovoran za ažurno vođenje radne karte štaba i operativnog dnevnika. Objedinjuje pismena naređenja i odgovoran je za njihovo pravovremeno upućivanje;

— jedan član tima prati dejstva jedinica na težištu borbenih dejstava, kao i njihove susede i jedinice koje sadejstvuju snagama na težištu. Vodi tekuća dejstva jedinica (kod većih komandi može i po pravcima), prati njihovo stanje, prima izveštaje od potčinjenih komandi, štabova i jedinica. Dobijene podatke sređuje, obrađuje i na taj način omogućava komandantu brz uvid u trenutnu situaciju, ceni je i predlaže komandantu varijante rešenja. Prenosi sredstvima veze naređenja, zahteve i drugo, svim zainteresovanim iz njegovog dela zaduženja. Odgovoran je za održavanje veze sa snagama na težištu, obezbeđuje neprekidnost veza preko odgovarajućih organa. Razmenjuje podatke sa članovima tima, u stalnoj je vezi sa organima na pozadinskom komandnom mestu i sa njima razmenjuje podatke. Unosi podatke u radnu kartu štaba i operativni dnevnik ili podatke daje oficiru koji vodi ova dokumenta. Priprema pismena naređenja za jedinice;

— za praćenje dejstva pomoćnih snaga, drugog ešelona, rezerve i jedinice za protivdesantnu borbu može se odrediti drugi oficir, čije su obaveze iste kao u prethodnom primeru;

— oficir koji prati dejstva artiljerijske grupe, protivoklopnog odreda i pokretne grupe za zaprečavanje, obaveze ispunjava u celoj zoni dejstva;

— posebno zaduženje u timu ima organ koji prikuplja i prati, obrađuje i evidentira podatke o rasporedu, mogućnostima i namera-ma neprijatelja. U vezi je sa izviđačkim grupama, jedinicama i obaveštajno-izviđačkim organima u potčinjenim komandama. Od njih prima podatke i prenosi odluke, naređenja, zahteve i drugo. Od drugih članova iz tima prikuplja podatke o neprijatelju do kojih nije mogao doći. Ceni stanje kod neprijatelja, predviđa verovatne dalje namere i uvek mora biti spreman da komandantu i načelniku štaba iznese zaključke o proceni i predlog u novonastaloj situaciji. Ostale obaveze izvršava kao i drugi članovi tima.

Ovo je deo obaveza koje ima tim, a zajednička karakteristika rada u timu je stalna međusobna izmena podataka, procena nastalih problema i priprema predloga.³

Potrebno je napomenuti da tim radi na ovaj način u uslovima kada se na bojištu dejstva odvijaju u jednom relativno »normalnom ritmu«. U situacijama kada dođe do znatnih promena ili se one predviđaju, odmah se pozivaju pojedini organi (specijalisti) da reše nastale probleme ili se poziva cela komanda. Tada se rad komande može odvijati sektorski, timski ili na drugi način.

Postavlja se pitanje kako obezbediti uspešan rad ovako zamišljene organizacije. Dobro je rešenje kada tim radi u »operativnoj sali«, i to jedan deo u šatoru ili skloništu, a drugi u štabnim kolima. Član tima povezan je direktnim i posrednim vezama, preko jednog ili više telefonskih aparata i interfonom sa komandama čiji rad i dejstva prati.

Komanda se u borbenim dejstvima može organizovati i na drugi način. Komandant ili načelnik štaba u tom slučaju se odlučuju za najpogodniji metod ili organizaciju rada koji obezbeđuje uspešno izvršenje svih zadataka. Dobro je ako komanda ima ustaljen i uvežban metod rada koji daje najbolje rezultate. On mora biti elastičan i prilagodljiv novonastalim potrebama. Dobro odabranim metodom postiže se brzina i tačnost u radu, ravnomerno opterećenje organa, međusobna zamenjivost i odmor. Utvrđeno je da čovek može ne-

³ Ima mišljenja da ovako postavljena organizacija rada u komandi nije timska već da je to rad u smenama, jer navodno timski rad je samo do donošenja odluke. U ovakvoj organizaciji rada timovi obavljaju poslove koji prevazilaze nadležnost i mogućnost smene kao što su procena situacije i predlaganje komandantu varijanti rešenja. Pored toga međusobni odnosi članova tima su po načelima timskog rada.

prekidno u borbenim uslovima da radi 1,5 do 2 dana, a onda mu treba dati neophodan odmor u trajanju od nekoliko časova. Razumljivo da u određenim situacijama odmora neće biti, niti će bilo ko na odmor pomišljati. Isto tako, odmor se može organizovati i u toku najvećeg posla, ako se to čini planski. Odmor se može planirati po timovima, ali tako da bude prilagođen radu i obavezama pojedinaca. Odmor je lakše isplanirati kad su oficiri osposobljeni za dve do tri srodne dužnosti.

Upućivanje organa komande u jedinice

Kada su dati zadaci jedinicama i urađena borbeni dokumenta, komandant upućuje deo oficira iz komande u jedinice da prate rad, pružaju pomoć i daju potrebna objašnjenja u vezi sa njegovom zamisli. Organi komande su dužni da uporno zahtevaju tačno izvršenje zadatka u duhu komandantove odluke i dobijenih ovlašćenja. Rad potčinjenih se prati neprekidno u toku priprema, na maršu, u borbenim dejstvima i svim drugim borbenim radnjama. Možda je najpotrebnija pomoć jedinicama u fazi dovođenja i razvođenja, kada potčinjene komande nisu vršile izviđanje, a potrebno je prići što bliže prikriveno i iznenadno.

U odbrani, kada nisu izviđani naredni rejoni, može se uputiti grupa oficira da ih izvidi, odredi naredne rejone odbrane i organizuje prihvati jedinica. Kada su naredni rejoni za odbranu na većim dubinama, veliku pomoć pružiće pretpostavljena komanda ukoliko obavi ovaj posao.

Ako je izvršen nuklearni ili hemijski udar po vlastitim snagama, komandant upućuje grupu oficira u jedinice zahvaćene udarom radi: sagledavanja stvarnog stanja, izvlačenja i reorganizacije jedinica, sprečavanja panike, preduzimanja mera za zbrinjavanje povređenih i drugo. U tim i sličnim situacijama oficiri komande mogu preuzeti i komandne dužnosti ukoliko je došlo do većih gubitaka starešinskog kadra u potčinjenim komandama.

Oficir iz komande može dobiti zadatak od komandanta da ob jedini dejstva snaga na izdvojenom pravcu ili da preuzme komandu nad odsečenim jedinicama ili snagama koje napadaju vazdušni desant. U tom slučaju treba mu staviti na raspoloženje deo ljudstva iz komande i sredstva veze.

Komandant upućuje oficire komande da prenesu usmena ili pismena naređenja jedinicama kada to situacija zahteva: prekid veza,

nagle promene situacije i drugo, pa je potrebno pored prenošenja naređenja dati neophodna objašnjenja i slično.

U toku borbenih dejstava ne prestaje saradnja sa organima i organizacijama društveno-političkih zajednica i sa komitetima za opštenarodnu odbranu i društvenu samozaštitu, kao i saradnja sa organizacijama udruženog rada. Nastavlja se međusobno informisanje, usklađivanje zajedničkih aktivnosti u novonastalim uslovima i drugo. Starešine koje održavaju kontakt sa navedenim organima i organizacijama moraju poznavati stanje na teritoriji i imati potrebna ovlašćenja od komandanta radi bržeg rešavanja nastalih problema.

Organi komande obavljaju i druge delatnosti koje nisu vezane za rad na komandnom mestu. Tako se, na primer, pozadinski organi komande direktno angažuju u snabdevanju jedinica neophodnim materijalnim sredstvima. Od njihove sposobnosti i upornosti zavisi da li će borbeni delovi pravovremeno i u potrebnim količinama dobiti odgovarajuću vrstu municije, goriva i drugo. U situacijama kada je dotur borbenih sredstava složen, oni mogu preuzeti vođenje snabdevačkih kolona i organizovanje bezbednog kretanja, kontrolu podele goriva, neposredno organizovanje evakuacije većeg broja ranjenika i drugo.

Radnje koje su vezane za pokret i organizaciju rada ne mogu se prepustiti samo starešinama snabdevačkih jedinica. Te aktivnosti traže potpuno angažovanje pozadinskih organa.

Pre upućivanja oficira u jedinice, neophodno je proveriti da li oni potpuno shvataju i razumeju zadatke. Preko njih komandantu najbrže stiže povratna informacija o tome kako se realizuje odluka. Ako je komanda organizovana po timovima, najcelishodnije je u jedinice uputiti oficire iz tima koji nije na dužnosti. Pojedini oficiri komande, najčešće iz političkog i pozadinskog organa, po prirodi posla, veći deo vremena provode u jedinicama. Organi rodova na osnovu odobrenja komandanta ili načelnika štaba odlaze u jedinice kada je njihovo prisustvo najpotrebnije: inženjerijski organ — kada se organizuje prelaz preko reke, organ ABHO posle izvršenih udara — kada treba organizovati dekontaminaciju koju izvode jedinice ABHO. Tu će se naći i lekar — načelnik sanitetske službe, i drugi.

Bez obzira iz kojih se razloga oficiri komande upućuju u jedinice, prvenstveno im je dužnost da pomognu potčinjenim starešinama u izvršenju zadatka — sa puno uvažavanja i poštovanja mlađeg, ne namećući svoj stil rukovođenja i komandovanja.

Kao što se iz iznetog vidi, organi komande ne »sede bezbedno« samo na komandnom mestu, okupljeni oko radne karte štaba i ne posmatraju na ekranima sliku bojišta uhvaćenu kamerom isturenog osmatrača, već krajnje angažovano učestvuju u borbenim dejstvima.

U narodnooslobodilačkom ratu bila je stalna praksa da odgovorni rukovodioci odlaze u niže štabove sa zadatkom da se što uspešnije realizuje odluka. Ovo nije shvatano kao nepoverenje, već kao potreba izvršenja zajedničkog zadatka.

Mesto i obaveze komandanta u borbenim dejstvima

U borbi komandant se nalazi na mestu odakle svojim prisustvom najviše doprinosi uspehu i odakle najuspešnije komanduje. Bepotrebnost se ne zadržava na komandnom mestu jer je tu njegov zamenik — načelnik štaba — kome će dati uputstva za rad pre odlaska iz komande. To ne znači da je komandant predao dužnost i prepustio sudbinu jedinice drugom. Preko sredstava veze stalno je u kontaktu sa svojom komandom. Komanda prati naređenja koja izdaje komandant, sprovodi ih, evidentira izdata naređenja, proverava, a ako treba, i kontroliše njihovo izvršenje.

Komandant sa grupom oficira odlazi na istureno komandno mesto ili neku od osmatračnica potčinjenih komandanata, kad želi da neposredno prati tok borbenih dejstava. Nije dobro kada iz »dubine« svoje potčinjene »snabdeva savetima«. U tom slučaju, dogodiće se da izdaje naređenje ne uzimajući u obzir vreme, stanje i mogućnosti jedinica koje su dužne da izvrše naređenje. Prisustvo na osmatračnici ili komandnom mestu potčinjenog ne znači i sputavanje njegove inicijative. Naprotiv, samo ga podstiče i pothranjuje idejama.

Sa vlastitog komandnog mesta praćenje situacije u celoj zoni odgovornosti je povoljnije. Razvijen je sistem veza; organizovan protok informacija, izvršena podela posla, a rad je smireniji i bezbedniji. Ali, na komandnom mestu potčinjenog ili na njegovoj osmatračnici, konkretno se sagledava situacija i direktno utiče na događaj od čijeg ishoda zavisi izvršenje zadatka.

Sa potčinjenim komandantima održava lični kontakt ili je u stalnoj vezi, a svoje organe im upućuje sa jasnim i preciznim zah-

tevima. Komandant u borbi ne poziva potčinjene komandante k sebi, oni su u borbenom poretku i neposredno rukovode i komanduju. Izuzetno, to može da čini sa komandantima iz drugih ešelona.

Komandant uz pomoć oficira koje je poveo na IKM neposredno ispoljava svoj uticaj, odmah daje zadatke artiljeriji i prati učinak vatre ili naređuje upotrebu avijacije. Rezerve i protivoklopne odrede samo on može pravovremeno da upotrebi. Lično uspostavlja narušeno sadejstvo, ako to nisu već uradili organi njegove komande, dajući nove zadatke i uputstva za sadejstvo.

Komandant će biti primoran da odmah donosi odluke »sa sedla«, kako se nekad govorilo, bez konsultovanja organa komande. jer mu to vreme ne dozvoljava. Tu se krije opasnost, u žaru borbe, pod utiskom prividnih uspeha ili neuspeha svojih jedinica, može da se donese brzopleta, nepromišljena odluka. Donošenje odluke »odmah« ne znači da nije uzeta u obzir procena situacije o najvažnijem problemu. Ako komandant nije mogao da razmeni mišljenja sa najbližim saradnicima, sam procenjuje situaciju, a zatim odlučuje.

Vrhovni komandant je, na proslavi 35-godišnjice bitke na Neretvi rekao:

»Ja sam dao porušiti sve mostove, pa i ovaj glavni, da bismo još više uvjerali neprijatelja da ćemo doći tamo gdje su nas oni priželjkivali. To je, razumije se, bila strahovito odgovorna odluka. Za mene je bila utoliko odgovornija što sam je ja sam donio.

Savjetovanje su, naravno, potrebna. Ali, u ratnim situacijama može se ponekad dogoditi da imaju i loše posledice, kada je vrijeme u pitanju. Zato sam taj rizik preuzeo na sebe.«⁴

Ishod bitke je poznat, njen rezultat nije posledica slučajnosti, već temeljite lične procene i potpunog poznavanja situacije.

Komandantova naređenja su konkretnija ako borbena dejstva ne vodi samo po karti, već se aktivno uključuje u borbu svim svojim bićem. On mora da vidi i oseti borbu i da rukovodi njome.

To potvrđuju i stavovi Vrhovnog komandanta. U Naređenju od 8. januara 1943. godine, pored ostalog, piše: »Starješine moraju biti neprekidno u toku događaja i budno pratiti na bojištu razvoj situacije, brzo misliti, brzo se odlučivati i energično sprovesti donijete odluke u djelo... Ne smije se ni jednog trenutka desiti da jedinice ostanu bez komandnog uticaja svojih starješina.«⁵

⁴ »Vojno-politički informator«, br. 12/1978, str. 23.

⁵ Josip Broz Tito, *Vojna djela*, VIZ, Beograd 1956, knj. I, str. 329.

Komandant od svojih potčinjenih mora tražiti i uporno nastojati da se odluka sprovede u delo i ostvari postavljeni cilj. Upornost koju ispoljava komandant, prati i potpomaže njegova komanda.

Razlozi zbog kojih se zahteva od jedinica maksimum upornosti moraju biti poznati svakom borcu, i to konkretni i stvarni razlozi, a ne uopšteni. Ovako Vrhovni štab naređuje Sedmoj banijskoj diviziji u bici na Neretvi: »Pozadi vas je 4.000 ranjenika i bolesnika naše vojske. Neprijatelj ne smije prodreti u Prozor.«⁶

Poučan je i primjer kako je Vrhovni štab izdao zadatak Sedmoj banijskoj diviziji za odsudnu odbranu na Maklvenu u bici na Neretvi.

»Situacija je takva da ni koraka više ne možete nazad. Morate se boriti do posljednjeg čovjeka na mjestu...«

Kad i ako ostane posljednji komandant divizije, jedan može podnijeti izvještaj o onome što se desilo.«⁷

Za vreme riječko-tršćanske operacije 1945. godine nastala je anegdota koja takođe ilustruje specifičnu situaciju.

Komandant 13. divizije u nekoliko navrata uporno nastoji da jednu brigadu pokrene napred. Komandant brigade izveštava da je prikovan jakim vatrom i da za sada ne može dalje. Nakon kraćeg vremena na komandno mesto brigade dolazi komandant divizije sa svojim štabom. »Moje komandno mesto je ovdje« reče komandant divizije. »A gdje ću ja« upita komandant brigade. »Ti naprijed, nećeš valjda iza mene.«

Ako je komandant u pripremi borbenih dejstava mogao da se u vreme izrade borbenih dokumenata na kratko izdvoji, malo odmori i razmisli o onome što predstoji, u toku borbenih dejstava za to neće imati vremena. Njegove obaveze nisu samo na osmatračnici i komandnom mestu. Između ta dva komandna punkta njegovi su ljudi — borci i starešine. Sa njima mora stupiti u kontakt, osetiti njihovo raspoloženje, čuti šta misle o protivniku, posavetovati ih i ohrabriti. Dobro je da ga borci vide, da prepoznaju njegov komandni transporter.

Od komandanta se ne traži samo lična, već i komandantska hrabrost. Smelo i brzo odlučivanje, preuzimanje razumnog rizika i odgovornosti na sebe, mlađe starešine cene i veruju takvom komandantu. Svojim držanjem, mirnoćom i razboritošću komandant utiče na sve oko sebe. Mora pokazati da zna šta hoće, da veruje u to.

⁶ *Neretva*, VIZ, Beograd 1965, knj. I, str. 248.

⁷ *Isto*, str. 256.

Komandant ne može stalno obilaziti jedinice, mora doći na komandno mesto, ali ne samo da prespava već da sagleda kompletno stanje. Posle primljenih redovnih večernjih izveštaja, najpogodniji je moment sagledavanja celokupne situacije. Noć treba iskoristiti za pregrupisavanje, zauzimanje boljih pozicija i za aktivna dejstva.

Premeštanje komande

Činjenica da se komanda premešta na naredno komandno mesto u toku borbenih dejstava zahteva od komandanta donošenje odluke u pravo vreme, a od načelnika štaba i starešine pozadinskog komandnog mesta umešno sprovođenje plana premeštanja.

Komanda se ne premešta u kritičnim trenucima borbe, a sa-vremeni uslovi zahtevaju češće premeštanje. Neki strani vojni teo-retičari smatraju da će se štabovi brigada u jednom danu premeš-tati 2—3 puta. Mi znamo da se naši štabovi u odbrani neće toliko premeštati, no bez razlike na broj premeštanja, ono je uvek deli-katno.

Premeštanjem se ne sme narušiti sistem komandovanja i veze. Jednovremeno se ne premeštaju svi delovi komande sa osnovnog komandnog mesta i sa ostalih komandnih mesta. Dinamiku premeš-tanja treba uskladiti sa potčinjenim komandama i sa pretpostav-ljenom komandom.

Prinudno premeštanje je složenije od planskog, no i ono se mora odvijati organizovano i smišljeno. Ako je premeštanje usle-dilo iznenadno, u tom slučaju u dotadašnjem rejonu komandnog mesta ostavlja se veza koja će usmeriti i poslati kurire u novi re-jon. Ako nisu naredni rejon izabrani ranije, upućuje se izvidnica komandnog mesta.

U pokretu se nastavlja rad komande. Težišni deo posla obav-ljaju oni organi koji se prevoze u vozilima na kojima su ugrađena sredstva veze. U koloni se organizuje veza radio-uređajima male snage radi informisanja komande i praćenja situacije. Kada to us-lovi ne dozvoljavaju, veza u koloni se održava pomoću kurira na motociklu.

Za verme premeštanja komanda je najosetljivija i postaje ve-oma unosan cilj specijalnih snaga. Komandant kolone i ostali organi u koloni preduzimaju sve mere za zaštitu. Organi komande se ras-poređuju po celoj koloni i zajedno sa ostalim ljudstvom prihvataju

borbu. Poverljivi materijal: planovi, radne karte i dr. posebno se obezbeđuju, a ako su rađeni u dva i više primeraka, ne drže se i ne prevoze zajedno, već odvojeno, raspoređeni po koloni.

*

Razmatranjem ove teme nisu iscrpljene sve obaveze koje ima komanda u borbenim dejstvima. Još teže je dati rešenje za svaki slučaj posebno. Tako, na primer, u uslovima vođenja partizanskih borbenih dejstava rad komande biće drugačiji, što se u ovom slučaju ne razmatra.

Svi zadaci i dužnosti organi komande u borbenim dejstvima, članova tima, oficira koji se upućuju u jedinice ili komandanta, nisu navedeni. To nije bio cilj ovog članka, već namera da se ukaže na jedan od mogućih načina organizacije rada u komandama združenih i najviših združenih taktičkih jedinica. Takođe je bila namera da se ukaže na složenost i obimnost rada u komandi u dinamici borbenih dejstava.

Na komandno-štabnim ratnim vežbama i združenim taktičkim vežbama može se delimično dočarati dinamika i rad komande u borbenim dejstvima. Razumljivo je da to još uvek nije realna situacija. Ukoliko dinamika vežbe traje kraće od procesa rada komande na donošenju odluke, mogućnosti za uvežbavanje komande u dinamici borbenih dejstava su male. Kada se komandant uveri da je komanda osposobljena za donošenje odluke i da vlada situacijom, težište rada treba menjati. Početak vežbe treba tako planirati da bude dinamičan, a potrebno je uzeti u obzir što više »malih« trupnih problema koji zahtevaju brzo reagovanje. Na osnovu takvih problema dolazi se do situacije po kojoj se donosi odluka.